

Handläggare
Eija Pohjanen
Telefon: 08-508 10 016

Till
Östermalms stadsdelsnämnd
2018-05-24

Förskolornas läge och framtid

Svar på skrivelse från Mats Hasselgren (L).

Förvaltningens förslag till beslut

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Christina Klang
stadsdelsdirektör

Eva Broström
avdelningschef

Ärendet

Mats Hasselgren (L) tar i bifogad skrivelse från den 19 april 2018 upp frågan om förskolornas läge och framtid.

Liberalerna genom Mats Hasselgren anger i sin skrivelse att det finns en stor oro för förskolornas situation. Det handlar om barngruppernas storlek, personalens arbetsvillkor och befarad platsbrist.

Av skrivelsen framgår att antalet barn i grupperna och antalet barn per anställd har ökat sedan 2014. Beslutet att prioritera barn till föräldraledigas rätt till heltid har bidragit till den negativa utvecklingen. I skrivelsen slås fast att följden av beslutet har blivit större barngrupper och en ökad press på personalen, utan att det tillförts mera medel till att öka personalstyrkan. Enligt skrivelsen är verkligheten att förskolorna går med underskott och att upprörda föräldrar har vittnat om en effekt på totalt 100 fler timmar extra per vecka. Av skrivelsen framgår att det krävs att man kommer till rätta med situationen.

Skrivelsen slår även fast att många oroas av en kommande platsbrist. Enligt uppgift ser det osäkert ut om två planerade förskolor i Norra Djurgårdsstaden kommer att byggas som planerat. Av skrivelsen framgår att bristen kan bli långt fler än 150 platser under 2018-2019.

Skrivelsen slår fast att en önskad men logisk följd av majoritetens politik är att kostnaderna för inhyrd personal ökar. Ibland är det nödvändigt att hyra in personal men det viktiga är att goda arbetsvillkor och en bra framförhållning leder till att hyrkostnader hålls nere. Av skrivelsen framgår att enligt DN var kostnaden under 2017 3,4 mkr.

Skrivelsen fastslår att tillräckligt med personal och goda arbetsförhållanden är nödvändigt för en bra kvalitet i förskolan. Förskolan kan utveckla barnen, ge kunskap och trygghet och utgöra en kompensatorisk faktor för många. Av skrivelsen framgår att förskolan inte ska vara en serviceinrättning för föräldrarna utan ett tidigt steg mot större frihet och en bra uppväxt för varje barn.

Förvaltningen ges i uppdrag att återkomma med svar på följande frågor:

1. Hur ska den långsiktiga trenden med växande barngrupper och personalbrist brytas? Vilka åtgärder avser förvaltningen vidta för att sätta mål om antal barn per anställd inte ska missas?
2. Vilka åtgärder avser förvaltningen att vidta för att minska kostnaderna för inhyrd personal?
3. Hur ser den aktuella prognosen för hösten 2018 och våren 2019 ut när det gäller platstillgången? Hur stor är risken att det blir en påtaglig platsbrist?

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Förskole- och parklekavdelningen i samarbete med ekonomiavdelningen.

Förvaltningens förslag

Förvaltningens svar på frågorna i den bifogade skrivelsen:

1. När det gäller kommunfullmäktigs indikatorer som mäter andel förskollärare, antal barn per grupp och antal förskolebarn per anställd så har Östermalms stadsdelsnämnd legat under eller nära kommunfullmäktiges årsmål gällande de två sistnämnda indikatorerna de senaste åren (se tabell). Däremot när det gäller andelen förskollärare så har nämnden

inte nått upp till kommunfullmäktiges årsmål. Här nedan redovisas utfallet de fem senaste åren.

Östermalms sdf	Andel förskollärare	Antal barn per grupp	Antal förskolebarn per anställd
2017	39 % Årsmål 41 %	15,6 Årsmål 16	4,9 Årsmål 4,9
2016	40 % Årsmål 40 %	15,7 Årsmål 16	5,0 Årsmål 4,9
2015	37 % Årsmål 39 %	14,6 Årsmål 16	4,5 Årsmål 4,9
2014	39 % Årsmål 41 %	14,8 Årsmål 16	4,7 Årsmål 4,9
2013	44 % Årsmål 42 %	15,3 Årsmål 16	4,9 Årsmål 4,9

Nämndens årsmål har samma målvärde som kommunfullmäktiges årsmål.

Rekryteringsbehovet av förskollärare har varit och är även fortsättningsvis en utmaning, när det gäller att öka andelen förskollärare i de enheter/förskolor där andelen är som lägst. Främst är det arbetsmarknadsläget och konkurrensen om förskollärarna inom staden och i länet som försvårar nyrekryteringen. Konstateras kan också att erfarenhet visar att det i många fall är lättare att rekrytera till nystart än befintlig verksamhet. Många förskollärare vill arbeta tillsammans med andra förskollärare och den möjligheten kan erbjudas vid nystart i större utsträckning än i vissa befintliga verksamheter. I syfte att säkerställa förskollärlädd undervisning på varje avdelning/grupp och skapa goda arbetsvillkor för förskollärare och barnskötare har förvaltningen genomfört flera övergripande satsningar de senaste åren.

En av satsningarna handlar om införandet av modellen för pedagogisk utvecklingstid för förskollärare som stödjer arbetssättet med alla barns rätt till förskollärlädd undervisning. Modellen skapar även möjligheter för förskollärare att ta det pedagogiska ansvaret utifrån läroplansuppdraget. Kompetensutveckling för alla förskollärare i form av en arbetslagsledarutbildning är en annan insats. Denna utbildning syftar till att stärka yrkesrollen genom att utveckla det pedagogiska ledarskapet. En ytterligare satsning är framtagandet av en pedagogisk plattform med bland annat vision och pedagogiska ställningstaganden som skapar en gemensam utgångspunkt

för det pedagogiska arbetet och därigenom förutsättningar för likvärdiga verksamheter. Även den modell för verksamhetsnära introduktion som förvaltningen tagit fram skapar en gemensam grund och därigenom goda förutsättningar för förskollärare och barnskötare att arbeta utifrån läroplansuppdraget.

När det gäller antal barn per grupp och antal förskolebarn per anställd är det många olika faktorer som samspelar. Dels handlar det om brist på lokaler vilket begränsar möjligheten att skapa fler barngrupper. Ökningen av antalet inskrivna barn i stadsdelsnämndsområdets förskoleverksamhet bedöms fortsatt fortgå, inte minst på grund av utbyggnaden av Norra Djurgårdsstaden. För att möta efterfrågan på nya förskoleplatser behövs ytterligare förskolelokaler i stadsdelen. Förvaltningen driver sedan ett antal år tillbaka ett aktivt arbete med planering av nya förskolor. Utöver detta pågår även ett kontinuerligt arbete för att scanna av lokaler som kan anpassas till förskoleverksamhet. Det är dock inte lätt att hitta lämpliga förskolelokaler.

Även tillgång till utbildad personal påverkar möjligheten att skapa fler barngrupper, vilket beskrivs i avsnittet här ovan. Barngruppernas storlek varierar under året. Under våren är det oftast ett större antal barn som behöver förskoleplats. Det betyder att barngrupperna är något större på våren än under hösten, i snitt med ett barn per grupp.

Indikatorerna för antal barn per grupp och antal förskolebarn per anställd redogör för det genomsnittliga utfallet under året. Enbart utfallet/siffran är inte representativt för hur gruppindelningen över hela förskoledagen ser ut. Förskolorna har sedan lång tid tillbaka ett arbetssätt där barnen delas upp i mindre grupper, beroende på aktivitet/projekt. Det betyder att barngruppens sammansättning inte är konstant över hela dagen utan den pedagogiska organisationen skapar variation på gruppammansättningen. Detta arbetssätt möjliggör mindre barngrupper, så kallade grupp i gruppen.

En stor andel familjer på Östermalm i förhållande till övriga Stockholm har valt att använda sig av reformen om rätt till heltid för barn till föräldralediga, att utöka sin vistelsetid på förskolan. De uppföljningar som både förvaltningen lokalt och utbildningsförvaltningen på uppdrag av stadsledningskontoret har gjort visar att det går att härleda

större barngrupper till beslutet om rätt till heltid (under hela förskoledagen med tyngdpunkt mellan 15-17.30). Det finns variation mellan förskoleenheterna när det gäller i vilken omfattning verksamheten påverkats, även om det har visat sig att små förskolor har svårare att möta det ökade antalet timmar som reformen medfört. Gemensamt är dock att det inneburit en högre närvaro av alla barn alla dagar i veckan på de flesta förskolorna. Förskolorna har signalerat att arbetsbelastningen har ökat i och med att det finns fler barn i barngrupperna tidigt på morgonen och sent på eftermiddagen. Viktigt att beakta i sammanhanget är att rätt till heltid inte innebär 40 timmar utan det kan handla om en närvarotid upp till 60 timmar.

Enheterna har under hösten 2017 tagit fram risk- och konsekvensanalyser för att kartlägga effekterna av beslutet (bland annat gällande arbetsbelastningen) och för att kunna sätta in rätt åtgärder i form av förstärkning/ extra personella resurser. En effekt som dessa analyser uppvisar är att beslutet om rätt till heltid påverkar förskollärarnas möjlighet att ta ut den pedagogiska utvecklingstiden för att bland annat planera för undervisningen, även möjligheterna till den kollegiala reflektionstiden påverkas.

2. Vikarier i förskolan kräver planering och administration. När vikariebehovet uppstår har förskoleenheterna tillgång till egna vikarier. Behovet täcks dock inte alltid av de egna vikarierna utan upphandlade vikarieförmedlingar enligt ramavtal behöver anlitas. Dessa styr vilka konsulter som får vikariera för förskollärare respektive barnskötare. Detta medför ökade kostnader för inhyrd personal.

I dagsläget pågår planering för en pilot för en gemensam vikarie- och resurspool för förskolorna på Östermalm och Norrmalm i syfte att stärka förskollärare och barnskötare i sitt uppdrag samt skapa goda och hållbara arbetsvillkor.

3. Det är framför allt i det växande stadsutvecklingsområdet Norra Djurgårdsstaden som förvaltningen ser ett ökat behov av förskoleplatser, på grund av en stadig inflyttning i området. Som det framgår av skrivelsen har två planerade förskoleprojekt som skulle varit i drift i nuläget skjutits på framtiden.

Enligt förvaltningens prognosdokument som utgår från ett nyckeltal om 0,25 förskoleplatser per nybyggd lägenhet kommer underskottet på platser på grund av detta vara cirka 100 stycken under vår och höst 2018. Med utgångspunkt i köstatistiken ser underskottet att vara något mindre, cirka 34 platser, vilket motsvarar ett nyckeltal på 0,21. Underskottet har föranlett förvaltningen att starta en tillfällig garantiförskola i Dianagården i Hjorthagen.¹ I dagsläget finns 20 platser i garantiförskolan och förvaltningen planerar för att öppna upp fler platser under våren och hösten 2018. Enligt prognosen kommer underskottet att vara minus cirka 30 platser även under hösten 2018 i Norra Djurgårdsstaden, vilket garantiförskolan beräknas kunna möta.

Under vårterminen 2019 planeras två privata aktörer att öppna förskolor om totalt åtta avdelningar, vilket kommer kunna möta behovet av förskoleplatser i Norra Djurgårdsstaden. I ett längre perspektiv, när in- och utflyttningen inte är lika stor och befolkningsunderlaget stabiliserats, kommer förvaltningen behöva successivt se över förskolebeståndet så att tillgång och efterfrågan stämmer överens.

Tidpunkt	Antal förskoleplatser behov (över/underskott)	Planerade lösningar
vt 2018	-34 platser enl. prognos	Garantiförskola gamla Dianagården
ht 2018	-34 platser enl. prognos	Garantiförskola gamla Dianagården
vt 2019	+3 platser enl. prognos	Två nya förskolor i privat regi

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på skrivelsen.

Jämställdhetsanalys

Förvaltningen besvarar ovan frågor om barngruppernas storlek, personalens arbetsvillkor och befarad platsbrist. Eftersom svaret utgör en beskrivning av aktuellt läge gör förvaltningen ingen jämställdhetsanalys utifrån de ställda frågorna.

Jämställdhetsperspektivet ingår i avdelningens ordinarie verksamhetsplanering.

¹ Dianagården är ett vård och omsorgsboende under avveckling

Bilaga
Skrivelsen.